УДК 81'25:340.113

Титаренко Є.А.
викладач кафедри
іноземних мов
Харківського економіко-
правового університету

Застосування стратегій очуження і одомашнення при перекладі юридичних текстів

Анотація. У статті простежується специфіка перекладу юридичних текстів, зокрема структурно-семантичні особливості правничої термінології. Розглянуто принципи та стратегії перекладу з англійської мови на українську термінів, що не мають своїх аналогів в українській мові. Зокрема розкриті такі стратегії як очуження та одомашнення.

Ключові слова: переклад, одомашнення, очуження, юридичний текст.

Аннотация. В статье прослеживается специфика перевода юридических текстов, в частности структурно-семантические особенности правовой терминологии. Рассмотрены принципы и стратегии перевода с английского языка на украинский язык тех терминов, которые не имеют своих аналогов в украинском языке. В частности, раскрыты такие стратегии как отстранение и одомашнивание.

Ключевые слова: перевод, одомашнивание, отстранение, юридический текст.

Annotaion. The article contains research materials about the peculiarities of translation of juridical texts, including structure and semantic specifications in legal terminology. The author studies the principles and strategies of translation from English to Ukrainian language of those terms that do not exist in the Ukrainian language. Particularly the author researches strategies of foreignizing and domesticating.

Key words: translation, domesticating, foreignizing, legal text.

Юридична мова – це специфічна мова, вона як ніяка інша віддзеркалює культурно-специфічні реалії, соціально-політичні парадигми та процеси в суспільстві. Мова юридичних текстів може багато сказати про культурні особливості певного народу. Зви-

чайно, глобалізаційні та інтернаціоналізаційні процеси зумовили необхідність інтерпретації юридичних текстів на українську мову.

Найбільша проблема в цьому випадку - неможливість в деяких випадках знайти точний, адекватний переклад з англійської мови. Це зумовлено тим, що не зважаючи на те, що англійська мова є міжнародною, вона зародилася в Великобританії, а свого найбільшого розвитку набула за часу розквіту таких держав, як США, Канада, Австралія. Всі ці країни є країнами Англо-американської правової сім'ї. Система права в цих країнах значно відрізняється від континентальної. Це зумовлює наявність багатьох явищ, а отже, і термінів в цій культурі, які просто не існують в українській мові.

Це ускладнює роботу перекладача, створює певні перешкоди у використанні іншомовного юридичного документа. При перекладі юридичної термінології, одним з основних являється принцип «збереження і єдності форми та змісту" і принцип "контекстності». Метою першого принципу являється точна передача форми понять та їх основного значення (змісту). Другий принцип передбачає збереження змісту, але переклад терміну безпосередньо залежить від контексту. Тобто, використовуючи обидва шляхи при відтворенні термінології, зберігається основний смисл слів, але їх переклад при цьому варіюється в залежності від контексту.

Як відомо, юридичні тексти, в першу чергу, адресовані аудиторії, для якої мова твору є рідною. Але більшість творів мають загальнолюдську цінність. Крім того, вони набувають популярності серед читачів, тому часто перекладаються іншими мовами. У юридичних текстах можуть описуватися історичні події, власні назви, вживатися назви національних інститутів, установ, традицій, а також інші елементи культурно-історичного контексту. У перекладі всіх цих явищ необхідно враховувати прагматичні відмінності вихідної та цільової мов [3, с. 215]. Переклад тексту реалізується з урахуванням інформаційного фону цільової аудиторії за допомогою прагматичних перекладацьких стратегій, серед яких можемо виокремити очуження (foreignizing) та одомашнення (domesticating) [3, с. 211; 9, с. 82].

У культурному ракурсі всі різноманітні підходи до перекладу умовно поділяються на дві протилежні тенденції: одомашнення й очуження. Ці дві тенденції не пов'язані з культурним по-

воротом у перекладознавстві – насправді, вони такі ж давні, як і сам переклад; однак у перекладознавстві, орієнтованому на культуру, вони набувають нового змісту.

Одомашнення ґрунтується на аналогії – найпростішій формі взаємодії між культурами. Стратегія одомашнення є дуже поширеною в перекладі. Мета цієї стратегії полягає в тому, щоб найбільшою мірою адаптувати оригінал до очікувань читача за допомогою заміни юридичних явищ вихідної мови функціональними аналогами цільової мови. За допомогою цієї трансформації враховуються розбіжності в соціо-культурних нормах і стилістичних конвенціях двох лінгво-культурних спільнот. Часто вживання цієї стратегії призводить до змыни перекладеного тексту, що порізному сприймається критиками.

При використанні методу очуження текст оригіналу зазнає мінімальних змін, отож читач навіть у перекладі бачить перед собою оригінал і сам мусить сягнути його смислів. Такий метод ще називають «буквальний». «Буквальний» переклад орієнтується на «спеціалістів», тобто на вузьке коло читачів, що мають можливість познайомитися з вихідним текстом мовою оригіналу, і покликаний по можливості максимально точно відтворити формальні особливості мови вихідного тексту [2, с. 122]. При цьому «чужі» елементи при такому розумінні можуть пояснюватися читачам у передмові, післямові, примітках перекладача [1].

Таким чином, постає питання, яким же методом слід користуватися перекладачеві при роботі з юридичним текстом? Як вже зазначалося раніше, слід враховувати цілі перекладу та реципієнта, його обізнаність в сфері юриспруденції. Наведемо приклади.

В галузі цивільного права є термін *consideration*, як один із істотних умов договору на ряду з ціною та предметом договору. Згідно із Господарським Кодексом України, ст.. 180 ч. 3, істотні умови договору - предмет, ціну та строк дії договору [4]. Отже, в український юриспруденції не існує такого поняття, як *consideration* в якості істотної умови договору. В даному випадку перекладач повинен знайти аналог в українській мові для того, щоб якомога точніше передати зміст такого терміну. Термін *consideration* можна перекласти: а) шляхом одомашнення: *consideration*- взаємна вигода сторін, чи б) шляхом очуження: *consideration*- розгляд. Зрозуміло, що фахівець правник зрозуміє, що означає розгляд, тому не важливо, як перекладе цей термін

перекладач. Однак, більш прийнятним буде варіант першого перекладу, тому що одразу зрозуміло, що при підготовці проекту контракту юрист повинен включити до нього таку важливу істотну умову, як взаємну вигоду сторін.

Іншим цікавим прикладом може стати таке поняття в англомовних країнах, як *entrapment*. Цей термін яскраво ілюструє відмінність нашого суспільства від західних країн. Більшість словників перекладуть цей термін як «захоплення». Однак, словник Longman дає таке тлумачення: «*the practice of trapping someone by tricking them, especially to show that they are guilty of a crime*» - практика захоплення когось, обманюючи їх, особливо , щоб показати, що вони винні у вчиненні злочину. Цей термін з'явився в юридичному ужитку на початку 20 ст. на хвилі початку руху захисту прав громадян. Зокрема, в США, якщо особа була заарештована за скоєння будь-якого злочину в результаті таких дій поліції, її затримання вважається незаконним і вона може подати позов до суду проти співробітників поліції. З відомих причин, такий термін, як *entrapment* не існує в українській мові. В даному випадку перекладачеві не слід використовувати метод одомашнення і перекладати його як «захоплення», тому що такий переклад не відтворить протиправного характеру діяння. Слід використовувати метод очуження і перекладати таким чином, щоб було зрозуміло, що саме має на увазі автор того чи іншого юридичного тексту.

Здається закономірним те, що в сучасну епоху, епоху мультикультуралізму, задекларованої рівноправності й рівновартості всіх культур, при перекладі текстів мав би домінувати саме принцип очуження як спосіб доносити до цільового читача іншу культуру; однак тут, вочевидь, багато залежить від особливостей конкретної цільової культури і завдань перекладу. В Україні, в силу історичних обставин, одним із важливих завдань перекладу довгий час був розвиток лексичних ресурсів і соціолектів української мови, що призвело до появи нових, раніше невідомих понять та термінів. Так, наприклад, один із видів аренди – лізінг. Цей термін був запозичений із англійської мови приблизно 50 років тому, а в українському законодавстві був закріплений із прийняттям нового Цивільного Кодексу. [5]

Таким чином, при перекладі юридичних текстів та при виборі тієї чи іншої стратегії (одомашнення та очуження), перекладач має враховувати цільове призначення перекладу, ступінь обі-

знаності реципієнта, рівень його підготовки в сфері юридичної науки та юриспруденції країни вихідного тексту. При додержанні цих вимог переклад буде адекватно сприйматися та не буде виникати жодних невідповідностей.

Література:

1. Андрейко Л.В. Можливості відтворення інтертекстуальності у перекладі /Л. Андрейко // Гуманітарний вісник. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – С. 249-253. – Серія «Іноземна філологія».

2. Гаспаров М.Л. Брюсов – переводчик. Путь к перепутью // Гаспаров М.Л. Избранные труды. Том II: О стихах. – М.: Языки русской культуры, 1997. – С. 121-129.

3. Правнича лінгвістика : навч. посіб. / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко [та ін.] ; за заг. ред.С. М. Гусарова. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 312 с.

4. Господарський Кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144).

5.Цивільний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356).